

Himnusz az éjszakában

Műgyetem 1956 Oral History



Ritkán adatik meg egy nemzedéknek, hogy egy történelmi sorsforduló cselekvő részese legyen. Emlegetünk néha történelmi időket, keressük a mának szóló üzeneteket, arcokat, neveket, melyeket gyakran elmos a futó idő, vagy megfakít az emlékezet.

Vannak történelmi épületeink – szereplőkkel, eseményekkel, bátor vállalókkal, akik a történelmi görög hősök példázatával: megcselekedték, mit megkövetelt a haza.

Így lehetünk 56 ifjúságával, történelmi helyszíneivel, példázatával. A minden idők történéseiben méltó helye marad a Műgyetemnek, a Műgyetem Központi épületének, s annak a bátor októberi éjszakának.

1956 tavaszán felgyorsult a történelem Magyarországon. Az 1950-es évek ellentmondásos és kártékony gazdaságpolitikája hatással volt más foglalkozási csoportokkal együtt az értelmiségre is. A gazdasági tervek kimunkálásából kirekesztették a műszaki értelmiséget. Tulajdonképpen az értelmiségi funkció devalválódott. A Petőfi Kör vitái 1956 nyarán már sorsfordító kérdéseket fogalmaztak meg.



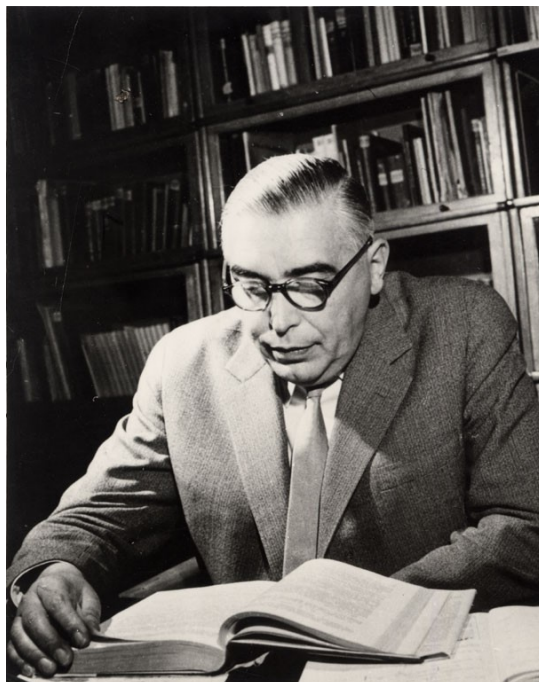
**Volt Györffy-kollégisták találkozója a Kossuth Klubban
1956 októberében (Darvas József, Nagy Imre, Rajk Júlia)**

Az egyre inkább kaotikussá váló politikai helyzetben az eligazodáshoz a legnagyobb segítséget az egyetemi hallgatók várták, ám felvetett kérdéseikre a különböző diákgyűléseken nem, vagy alig kaptak választ. Ebben a sajátos helyzetben – mint nagy történelmi pillanatokban – az ifjúság a cselekvés színpadára lépett.

1956. október 3-án az ÉKME (Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem) DISZ küldöttértekezletén javasolták az idegen nyelv tanulásának szabad megválasztási lehetőségét, s erről tájékoztatták Sötér István oktatási miniszterhelyettest. (Hiányzott eddig a korszak történetével foglalkozó munkákból az a tény, hogy a Műegyetemről indult el a tanulandó idegen nyelv szabad megválasztásának javaslata.) Ez az első kísérlet az orosz nyelv kötelező oktatásának megszüntetésére. A javaslatot Sötér István támogatta, melyről 1956. október 19-én Kónya Albert oktatási miniszterhelyettes az egyetemi vezetők tanácskozásán is beszámolt.



Még aznap este a BME (Budapesti Műszaki Egyetem) budavári Hess András téri központi diákotthonában a gépész-, vegyész- és villamosmérnök hallgatók gyűlést tartottak, ahol az alapvetően szociális (menza) és egyetempolitikai kérdések mellett azt is megfogalmazták: „vonják ki Magyarországról a szovjet csapatokat”. A gyűlésről 1956. október 21-én ismertetést közölt a Szabad Ifjúság c. lap.



1956. október 20-án Gillemot László rektor az általa összehívott gyűlésen hangsúlyozta: „Bekövetkezett végre az az állapot, hogy az ifjúság politizálni kezdett, és le kell szögeznem azt, hogy nagymértékben helyes irányba.”. Az Egyetemi Tanács október 20-i ülése támogatásáról biztosította a hallgatóságot, s az október 19-én megfogalmazott követelések többségével egyetértettek.



A Bartók Béla és a Bercsényi úti kollégium

1956. október 20-án este az ÉKME Bartók Béla úti kollégiumában hallgatói gyűlést tartottak, majd október 21-én a Bercsényi utcai építész kollégiumban.

Másnap, október 22-én több budapesti egyetemen – ELTE, Közgazdaságtudományi Egyetem – rendeztek gyűléseket, majd napvilágot látott az Írószövetség határozata, mely szerint 1956. október 23-án szolidaritási tüntetést rendeznek a lengyel felkelők mellett a Bem szobornál.

Ilyen előzmények után került sor 1956. október 22-én este arra a nagygyűlésre, amit Egyetemünk Központi épületének aulájában tartottak meg. Ennek az eseménynek jelentős szerepe volt az 1956-os forradalom elindulásában. (Fehér márványtábla emlékeztet a sorsfordító éjszakára.) Az eseményről aznap 22 órakor beszámolt a Szabad Európa Rádió.

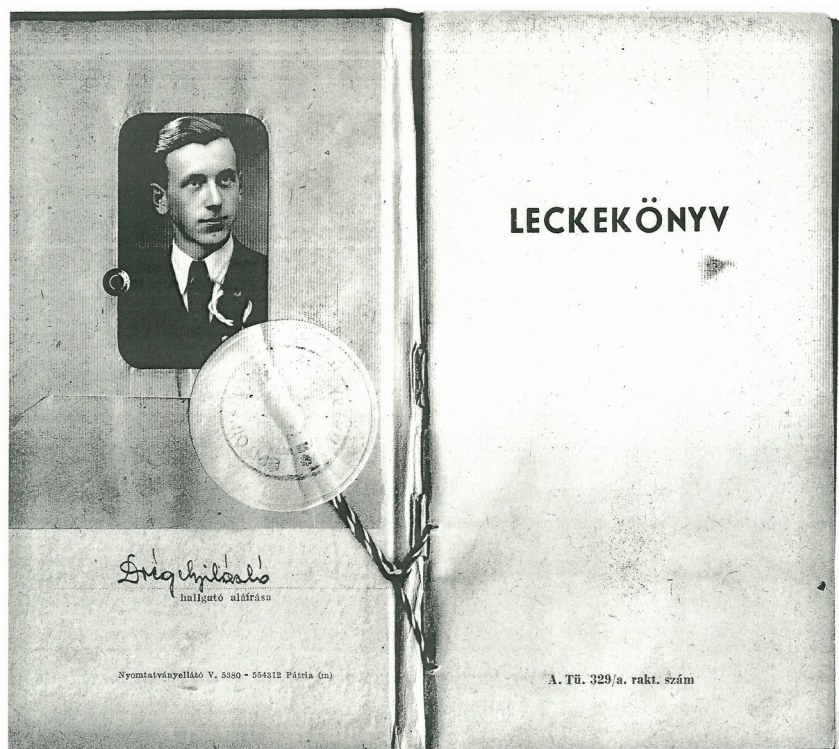
A nagygyűlést az ÉKME hallgatóinak és oktatóinak kezdeményezésére hívták össze, amelyen egyetemünk valamennyi karáról több, mint 4000 fő jelent meg, de több budapesti és vidéki egyetem is képviseltette magát. Itt fogalmazták meg azt a 16 pontot, amelyet még aznap éjszaka sokszorosítottak, hogy eljusson szinte az egész országba. A követelések végén ez olvasható: „E határozat, az új magyar történelem hajnalán, 1956. október 22-én született az

Építőipari Műszaki Egyetem aulájában több ezer hazáját szerető magyar ifjú megmozdulásából.”.

A forradalom 50. évfordulója alkalmából, illetve most, a 60. évfordulóhoz közeledve felkerestem több egykori résztvevőt – sokuk a barátom, talán ők is annak tartanak. Többségükkel évtizedek óta együtt dolgozunk. Konferenciák szüneteiben a szárnyaló idő emlékeket idéz. Közös néhányukkal a vasárnap egy része is. Ők itt voltak azon a különös, forró éjszakán. Leírt emlékeik itt olvashatók először, talán nem minden tanulság nélkül, a példaadás erejével.

Drégelyi László

Elöttem a Jövő Mérnöke 1956. október 23. hajnalán szerkesztett megsárgult példánya, amely „Határozott, gyors tetteket!” címmel beszámol az Egyetem (akkor még két műszaki egyetem) aulájában október 22.-én tartott nagygyűléséről. Hatvan év elmúltával elolvasva a vezércikket, megelevenednek a történetek, és újra átélem az éjszakába nyúló hangulatot. A közel harmincöt esztendeig tartó elhallgattatás után számos könyvben, újságcikkben számoltak be a gyűlésről, 1991. óta állami vezetők részvételével a helyszínen emlékezünk a ma már történelminek mondható eseményről. (Az első alkalommal a köztársasági elnök és Antall József miniszterelnök együttes jelenlétükkel fejezték ki annak jelentőségét.) A beszámolók és megemlékezések azonban a gyűlés hangulatát, atmoszféráját képtelenek visszaadni. Ezt csak azok érezhetik át és hordozzák személyes élményként, akik résztvevői voltunk a gyűlésnek. Az idő múlásával természetesen felejtődnek az elhangzott lelkesítő, hazafiúi érzéseket tápláló beszédek és hozzászólások. Erről az éjszakáról azonban minden jelenlévő őriz valamit, ami számára különösen is emlékezetes. Ezek a személyes élmények teszik felejthetlenné az aulában átélt órákat. Egy ilyen eseményt szeretnék megosztani az olvasóval, emlékeztetni azokat, akikkel jelen voltunk, amit mindeddig sehol nem olvastam, holott véleményem szerint az fordulópontja volt a gyűlésnek, illetve lehetett volna a további eseményeknek.



Éjfél is elmúlt már, az aulában továbbra sem volt egy talpalatnyi hely, sőt, egyre többen jöttek más egyetemekről, üzemekből, hivatalokból. A hangulat fokozódott, a

hozzászólók egyre határozottabban fogalmaztak, fokozatosan alakultak ki a pontokba foglalt politikai követelések.

A nagy kérdés továbbra is az volt, hogyan lehet azokat közreadni, sokszorosítva, kinyomtatva megismertetni a külvilággal, az utca emberével. Ekkor hangzott el az a javaslat, hogy a Bartók Béla út 15.(?) sz. alatti nyomdát foglaljuk el, és ott nyomtassuk ki a 16 pontban összegezett követeléseket. Örömmel vettük a javaslatot, és elindulás előtt elénekeltük a Himnuszt. (Nem túlzás azt állítanom, hogy az aulában ilyen lelkesen, szinte már forradalmi hangulatban sem korábban, sem azóta a Himnuszt nem énekeltek!)

A befejezés előtt lépett a mikrofonhoz Marian István őrnagy, a BME Honvédelmi Tanszékéről, aki nyugalomra intett, a lehetséges veszélyeke hívta fel a figyelmet, s kérte, hogy ne menjünk az utcára a nyomdát elfoglalni. Szuggesztív stílusával, meggyőző erővel megnyugtatta a tömeget és visszaültünk a helyünkre. Javasolta, hogy a követeléseket tartalmazó rölapot az egyetemi stencilgépekkel sokszorosítsuk. Ezzel elérhető, hogy a délután 2 órára az Egyetem kertjébe meghirdetett nagygyűlésig a rölapok az utcára kerülhetnek.

Technikai kérdés maradt a stencilgépek igénybe vétele, hiszen azok használatát igen szigorú belügyi stb. jogszabályok védték. Erre egyetlen megoldás kínálkozott: meg kell akadályozni „idegenek” belépését az Egyetem területére. Ehhez önkéntes jelentkezőket kértek a bejáratok ellenőrzésére. A közel 14 órás gyűlés végén újra – immár másodszor – elénekeltük a Himnuszt, majd siettünk jelentkezni a kapuellenőri szolgálatra. Reggel ½ 7-kor a Szentkirályi utcai kollégiumi szobatársaimmal már a Budafoki úti kapunál „igazoltattuk” a belépőket.

Ez alatt a rölapok sokszorosítása zavartalanul folyt, és a délelőtti órákban a környékbeli utcákon, tereken közlekedők olvashatták már az éjszaka elfogadott követeléseket. A déli órákban az Egyetem kertjébe érkező üzemek, egyetemek képviselői kézhez kapták a rölapokat, mintegy bátorítást kapva a további eseményekhez.

A forradalom és szabadságharc kezdetének tekinthető egyetemi gyűlésről a fentiekben leírtakat személyes élményként őrzöm. Örülök, hogy lehetőségem adatott az emlékezésre. Jelentőségéről bizonyára megoszlanak a vélemények. Számomra örök emlék marad az azon az éjszakán elénekelt nemzeti himnuszunk.

Drégelyi László
Okl. közl. mérnök
1956-ban II. éves hallgató

Nagyné Diviki Emma: Emlékeim '56-ról

Ha megkérdezed, mit jelentett neked 1956-ban „'56”? – azt felelem: a reményt, a hitet, hitet az igazságban.

1956 őszén harmadéves építész hallgató lettem a BME-n és nem sejtettem, hogy a magyar történelem jelentős korszaka, egyben életem legemlékezetesebb időszaka előtt állok.

Az egyetem számomra megváltást és boldogságot jelentett. Ugyanakkor a lelkem mélyén élt bennem a Rákosi-rendszer iránti mérhetetlen gyűlöletem.

'56-ban az első fénysugár megjelent. Egyre több társadalmi réteg nyilatkozta ki elégedetlenségét. Nyilvánvalóvá vált, hogy valaminek történnie kell. A kezdeményezés – mint mindig – az ifjúságé volt.

Október 18-án hozzám is eljutott a forradalmi hangulatú szegedi diák nagygyűlés híre. A hallgatók megalakították saját ifjúsági szervezetüket. Megvitatták az országos jelentőségű problémákat. Szolidaritásukat fejezték ki a lengyelek reformtörekvése iránt.

A szegediek megmozdulását a többi egyetem is követte. Ettől kezdve az eseményekről feljegyzéseket készítettem.

Mikor megtudtam, hogy az Építőipari Műszaki Egyetem október 22-én tartja a nagygyűlését az aulában – nem volt kétséges – nekem is ott volt a helyem. A Mária utcai diákotthonból szobatársaimmal, Szigethy Évával, Mészáros Ilonával és néhány kollégistával együtt indultunk el. Egész úton szinte rohantunk, mintha lemaradnánk valamiről, pedig idő még bőven volt a kezdésig. Mire odaértünk, már majdnem zsúfolásig volt az aula fől szintje és karzata is. A gyűlés hírére más egyetemek és üzemek küldöttei is megjelentek. Olyan volt az aula, mint egy felbolydult méhkas. Nekem a hideg futkározott a hátamon. Éreztem, valami fontos, valami történelmi jelentőségű eseménynek vagyok részese. Türelmetlenül vártuk a kezdést. Az előkészítő bizottság a javaslati pontok felolvasásával nyitotta meg a gyűlést. Rögtön ezután a szegediek képviselőinek beszámolóját akartuk hallani, akiket hatalmas tapssal üdvözlöttünk.

A diákság a saját problémáinak megtárgyalása után áttért az országos jelentőségű politikai s gazdasági követelések megfogalmazására. Rengeteg hozzászólás és ötlet hangzott el. Mindenkit meghallgattunk, minden témát alaposan megvitattunk anélkül, hogy kavargás, vagy anarchia alakult volna ki. Ha valaki eltért a tárgytól, azt kifütyülték. Ez történt akkor is, amikor Marosán György KB tag az értelmiséget leszólta, ostromozta.

A nagygyűlés felkérte a Rádiót, hogy adja le adásban a gyűlésen elhangzottakat, de eredménytelenül. Az újságírók sem voltak hajlandók a közlésre. A riporterek már délután 6

órákor elhagyták a gyűlés helyszínét. Az egyetem nyomdáját sem engedték át a hallgatóknak. Végül a Jövő Mérnöke szerkesztősége segítségével sikerült sokszorosítani a határozatba foglaltakat. Így a követeléseket már másnap reggel megismerhették az üzemek fiataljai és Budapest népe is.

A Bölcsész Kar Hajnóczy Köre képviselője indítványozott egy békés tüntetést a Bem szoborhoz. Október 23-án 15 órára. Mindnyájan csatlakoztunk a javaslatához. A gyűlésről késő éjjel értünk haza.

23-án délelőtt izgatottan figyeltük az ellentmondásos közleményeket. A Kossuth rádió bemondta, hogy az egyetemi fiatalok 14,30-kor néma tüntetéssel fejezik ki szolidaritásukat a lengyel eseményekkel kapcsolatban.

12,53-kor újabb közlemény: Piros László belügyminiszter nem engedélyezi a tüntetést. Ezután tíztagú küldöttség indult a BM-be a tiltás feloldását kérni.

14 órákor gyülekeztünk a BME udvarán és feszülten vártuk, hogy mi történik.

14,23-kor rádióközlemény: feloldották a tilalmat. A közlemény után tízes sorokban, kart-karba öltve némán, fegyelmetten vonultunk a Bem tér felé a Duna parton, majd a Fő utcán. Menetünket a lakosság szimpátiája kísérte. Útközben sokan közénk álltak, vagy az ablakokból lengették a nemzeti színű zászlót. A Fő utcán az egyik ablakból ollót dobtak ki, bízattva, hogy minden zászlóból vágják ki a sarló-kalapácsos címet.

A Bem szobornál találoztunk a Pesten vonuló bölcsész hallgatókkal. Emelkedett hangulatban vonultunk tovább a Parlamenthez.

A civileket nem kötötte a néma tüntetés ígérete. Az egyetemisták határozatait saját megfogalmazásukban, félelem nélkül, hangosan skandálták:

- Vesszen Gerő!
- Nincsen ingünk, se gatyánk, Rákosi volt az apánk!
- Minden ország katonája menjen saját hazájába!
- Ruzsik haza!
- Rákosit a Dunába!
- Aki magyar, velünk tart!

A Parlamentben üléselő kormány lebecsülte a helyzet komolyságát. Gerő Ernő nacionalista tüntetésnek nevezte a megmozdulást.

A tömeg egyre türelmetlenebb lett. Hangszórókon keresztül hallani akarta a kormány megnyilatkozását. Főként Nagy Imrét akartuk hallani, akit a tömeg követelésére öt órai várakozás után a kormány behívatott a Parlamentbe. Este 9-kor lépett ki az erkélyre és Elvtársak megszólítással kezdte beszédét. Ekkor a tömeg hangos fütyülésbe kezdett. Beszédét,

amelyben megígérte, hogy az Országgyűlés összeül és megvitatja a követeléseket, majd elvonulásra kérte a jelenlévőket, elégedetlen morajlás kísérte.

A Himnusz eléneklése után egyesek hazaindultak, de a többség ott maradt. Mi, kollégista lányok is a téren voltunk még, amikor teherautók jelentek meg. Az egyik fiatal emberek voltak, közülük néhányan fegyvert viseltek. Egy másik teherautó a Sztálin szobor maradványait hozta. Az történt ugyanis, míg mi, egyetemisták vártuk a kormány válaszait, addig a Dózsa György úton szobordöntögetés volt. Egy követelést teljesítettek.

Ugyanebben az időben a Rádió előtt tüntető civilek közé lövetett a kormány.

Mi, kollégista lányok a Mária utcai diákotthonba hazafelé menve személyesen is meggyőződünk a történetekről, amikor mellettünk fűrődött egy golyó az egyik kapuba.

Budapesten kezdetét vette a forradalom, melynek születésén személyesen is jelen voltam. A forradalom 11 napját szimpatizánsként és szemtanúként éltem át.

Minden nap kimerészkedtünk az utcára. Vásároltunk újságokat és a Rákóczi téri csarnokban ennivalót. Egy idő után fiú egyetemista társaink hoztak ebédet a lányoknak, néha veszélyes körülmények között.

Az eseményeknek bizonyos szempontból részeseivé váltunk. 24-én megtapasztaltuk a harcokat a Rádiónál, a Corvin-köznél. Láttuk az orosz tankokat amint fenyegetően, de mozdulatlanul álltak a Nagykörúton.

25-én is az utcán hallottuk a hírt, hogy a Parlamentnél a fegyvertelen tüntetőkre sortűzet lőttek. Sok volt a halott és a sebesült. A Forradalmi Bizottság felhívására mi lányok is késelem nélkül mentünk a Mária utcai klinikára és adtunk vért. A sortűz hírére az utcán kószáló felőszült civilek néhány ÁVH-st elfogtak. Egy ÁVH-st a Körút egyik fájára lábánál fogva fellógattak. A zsebéből kötegszámra hullott ki a papírpénzt. Egyéb hasonló lincselésről nincs tudomásom.

26-ika után javultak a forradalom esélyei. Nagy Imre sorra hozta meg azokat a rendeleteket, melyek a követelések megvalósulására irányultak.

Ezután azt terveztem, hazautazom vidékre.

November 4-én hatalmas csattanás rázta meg a kollégium falait. Egy ágyú sarka fűrődött a falba, a csöve az állatorvosi fiúkollégium felé mutatott.

Megtudtuk, hogy hajnalban Kádár János árulása következtében a szovjetek támadása elkezdődött. Nagy Imre utolsó rádiónyilatkozata hajnalban hangzott el.

A hazamenetelem elmaradt.

Mi, lányok ugyanúgy, mint a pesti lakosság nem törődve az orosz tankokkal, naponta kimentünk a Körútra. Láttuk a Kilián laktanya előtt a tankok által széttrancsírozott holttesteket. Láttuk a fiatal fiúkat „Molotov koktéllal” a kezükben. Láttuk a szétlőtt házakat.

Azt mondták a pestiek, a háború után nézett ki így Budapest. Rom, bűz, kosz mindenhol. A kirakatokat mindenhol betörték a bandába tömörült tolvajok, garázdálkodtak, fosztogattak. Ilyen a forradalom napjaiban nem fordult elő. Döbbenet álltunk és néztük az utcát.

November 12-én felvettem 200,-Ft ösztöndíjat a Bercsényi utcai diákotthonban, és másnap reggel két rend ruhát magamra véve, egy bőrönddel elindultam egy vidékre menő, élelmiszert szállító teherautót keresni. Felszálltam az egyik Békéscsaba felé menő teherautóra idegenekkel összezsúfolódva. Békéscsabáig többször igazoltattak csőre töltött fegyveres orosz katonák. A vasútállomáson engem külön behívtak az irodába, mikor megtudták, hogy egyetemista vagyok. Részletesen kikérdeztek: hol voltam, mit csináltam az „ellenforradalom” alatt, még oroszul is olvastattak, majd békén hagytak.

Feljegyzéseim december 20-án véget értek. Ugyanis felszólították a lakosságot, hogy számoljon fel minden röplapot, újságot, ami a forradalomra vonatkozik. Én a szekrény mélyébe rejtettem. Közel három évtized telt el, míg újra a kezembe vettem.

Az egyetem megkezdése után csak titokban beszéltünk a történetekről. Nem volt ajánlatos beszélni. Egyesek nem felejtettek, mások megalkudtak egyéni boldogulásuk érdekében.

A perek, a kivégzések titokban folytak. A 301-es parcellát lassan benőtte a gaz. Generációk nőttek fel úgy, hogy semmit sem tudtak '56-ról.

30 év után úgy virágzott ki az emberek szívében '56 emléke, mint kikeletkor az első hóvirág. A fiatalok is egyre gyakrabban kérdezték: - Mi is történt '56. október 23-án?

Ha megkérdezed: mit jelent neked ma, 2006-ban „'56”? – azt felelem: hitet az emberi bátorságban és hitet, hogy van megalkuvás nélkül is élet.

Nagyné Diviki Emma
építészmérnök

Liptay György



1956. október 22. hétfő

Zaklatott nap volt. A hírek, értesülések óráról órára változtak.

Az Általános Kémia Tanszéken én voltam a NEMECSEK. 1954-ben szereztem diplomát, 1955-ben – az 5 éves képzésre való átállás miatt – senki nem végzett a Műegyetemen, így a Tanszékre sem került új oktató. Az 1956-ban végzett Gál Sándor a kötelező 3 hónapos katonai szolgálat miatt nem léphetett munkába, pedig már nagyon vártam a jöttét (ma Prof. Emeritus). Az előadási órákra heti 20 órában én jártam be demonstrálni, ami azt jelentette, hogy én mutattam be a kísérleteket és a teremben lévő diavetítőt, és az epidiaszkópot is én kezeltem.

A Tanszéken az esti oktatásban egy új tárgy került bevezetésre. Az előadó, a tanszékvezető-helyettes kapott egy 3 hetes NDK-beli tanulmányutat – ami nagyon nagy dolog volt abban az időben. Így a tárgyat a tanszékvezetőm, Dr. Erdey László professzor, akadémikus vette át. Soha nem tartott még az estiseknek órát, de vállalta, hogy hétfőn este 20.15-21.00 óráig megtartja első óráját. Kora délután többször megkérdezett, hányan vannak, milyen az érdeklődés stb. Nagyon készült az előadásra. Megmutatta, bejelölte azt a kb. 8 könyvet, amelyből vetíteni fogjuk a táblázatokat.

A délután folyamán átmentem az Aulába, ahol a nagygyűlés volt. Forró hangulat volt, heves, szenvedélyes vitákkal. Nagyon sajnáltam, hogy fél 8 tájban vissza kellett mennem a Tanszékre.

Az előadási óra a Ch. Maximumban volt. Amikor beléptünk a 660 férőhelyes terembe, ott mindössze 4 hallgató volt, a többiek elmentek a történelmi jelentőségű nagygyűlésre. Erdey professzor is meglepődött, de önuralommal megtartotta az előadást. Az óra után visszasiettem az Aulába, ahol még tartott a nagygyűlés. 11 óra tájban hazamentem, mert másnap reggel ismét demonstrálnom kellett.

1956. október 23. kedd

Az első előadás után a 10 órás szünetben a gépészmérnök hallgatók küldöttsége keresett meg. Azt kérték, hogy a délutáni felvonulás miatt a szerdai első zárthelyijüket halasszuk el egy későbbi időpontra. Ehhez – az akkori szigorú ütemterv miatt – az előadó által szignált kérelemmel a Rektorhoz kellett fordulniuk. A kérést aláírtam Erdey professzorral, így mentek a hallgatók a Rektori Hivatalba. Kb. másfél óra múlva értesítettek bennünket, hogy Gillemot rektor úr engedélyezte az átütemezést.

Délután 2-kor volt az Egyetem kertjében a gyülekezés a felvonulásra. Hektikus volt a hangulat, mert a hangosbeszélő hol azt közölte, hogy Fekete miniszter-helyettes engedélyezte a menet elindulását, hol azt, hogy Piros miniszter-helyettes nem engedélyezte azt. Többszöri álláspont-változtatás után fél 3 tájban végül elindult a menet a déli kapu felé. (A Műegyetem rakparti bejárat a háború óta be volt falazva.) A Budafoki úton rendezett tízes sorokban elindultunk a Bem tér felé. Megint csak izgultam, mert fél 6-kor újból előadáson kellett demonstrálnom. A menettel eljutattam a Bem térig, de onnan – ellenáramban – vissza kellett jönnöm a Ch. épületbe, ahol már nagy nyüzsgés volt az esti hallgatók körében is. Ők itt értesültek a felvonulásról, mert munkából jöttek. Ismét Erdey professzor tartotta az előadást, izgatottan érdeklődött az eseményekről. Kérte, hívjam fel a Dékán, illetve a Rektor urat, hogy az előadásokat meg kell-e tartani az esti évfolyamokon. Természetesen egyik hivatalban sem vették fel a kagylót.

A kb. 80 fő előtt megtartott két órás előadás után bezártam a Tanszéket fél 8 körül – ami szokatlan volt, mert kb. 9-ig dolgoztunk általában. Siettem, mert negyed 9-kor a Vorosilov (Stefánia, ill. Népstadion) út és a Thököly út sarkán randevúm volt egy hallgatónővel (aki később a feleségem lett) nem messze a diákszállótól. A kollégiumba én, mint oktató nem tettem be a lábam, midig valamilyen presszóban töltöttük az időt. Ő azonban nem érkezett meg fél 9-ig. (Később kiderült, hogy a Parlament előtt ragadt.) A feszült helyzetből érezni lehetett, hogy itt nagy dolgok történnek. A 25-ös villamoson, amely az Állatkert felé járt, a kalauz – egy alacsony, köpcös nő volt – a kocsis lecsengetése (indítása) előtt az kiabálta: „Aki látni akarja a Sztálin szobor ledöntését, az szálljon fel, ez az utolsó villamos, ez az utolsó villamos!”. Természetesen felszálltam, elmentem és hátulról közelítettem meg a szobrot. Hatalmas tömeg volt már ott, a szobordöntés azonban nehezen

ment. A sodronykötelek elszakadtak, a szobor nem mozdult. Lángvágóval sem sikerült a lábat elválni, mert stabilitási okokból kb. térdig tömör volt a bronzszobor. Többszöri próbálkozás után 7-8 sodronykötél segítségével, amelyek a fejre, a kezekre, a törzsre voltak erősítve, 10 óra tájban sikerült a szobrot ledönteni.

Leírhatatlan érzés vett rajtam erőt, olyan, amelyet azóta sem éreztem. Életem egyik felejthetetlen pillanata volt.

A Himnusz eléneklése után (amely akkortájt nem volt szokványos) a Hungária körúton hazamenve már a városban érezhető volt, hogy nem ez volt az utolsó eseménye ennek a napnak.

1956. november 10. szombat

A rádióban felhívást olvastak be, hogy a kijárási tilalom fokozatos megszűnése miatt mindenki jelentkezzen a munkahelyén, mert hétfőtől megindul a munka, a rendes élet.

Az Egyetemen kaptam 5 kg krumplit, amit hazavittem gyalog a Vajda Péter (Simon) utcába. A házunk sarkánál megállított egy szovjet katona és kiabálni kezdett velem Pillanatokon belül rájöttem, hogy az órát akarja elvenni. Úgy tettem, mint aki nem érti, hogy mit is akar. A helyzet akkor fordult komolyra, amikor a géppisztolyát a mellemnek szegezte. Letéve a krumplit a kezemből, letépte a karórámat. Azt a karórát, amit a nagymamámtól kaptam a háború előtt és a kezemen élte túl a II. világháborút. (Akkor ugyanis 13 éves voltam és mint gyerek, nem vették el az órát.)

Epilógus

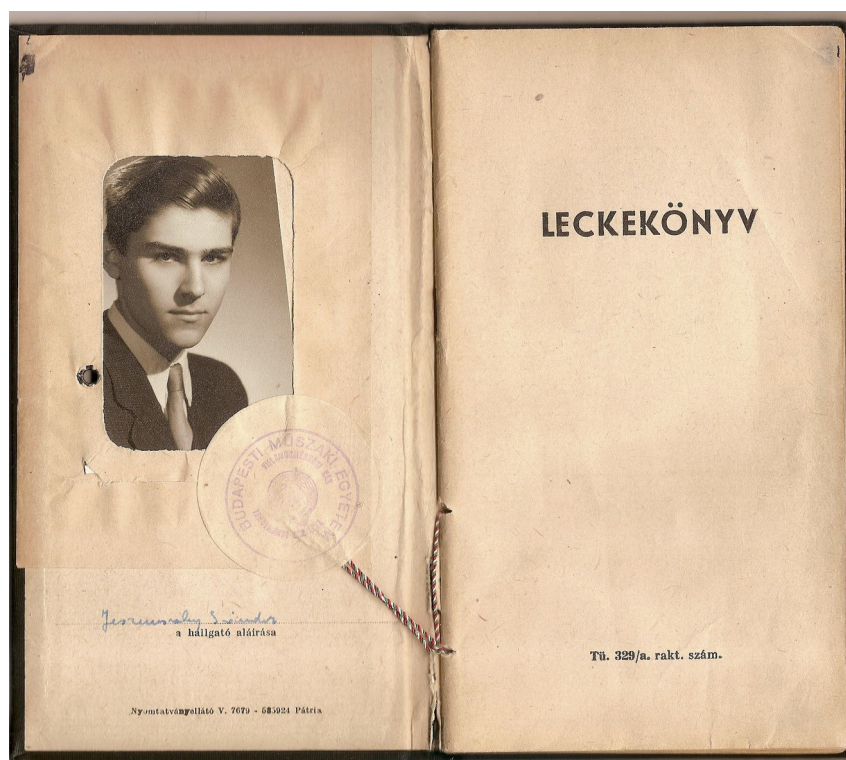
December közepéig fokozatosan alakult vissza az élet a normális kerékvágásba. Az esti kijárási tilalom miatt a hosszú novemberi esték nagyon unalmasak lettek volna, így mi, a házban lévő fiatalok összejöttünk, és eleinte minden nap, majd fokozatosan ritkábban bridzseztünk 3 asztalon. Ekkor szerettem meg ezt a szellemes játékot, amely azóta is egyik kedves időtöltésem.

Dr. Liptay György
c. egyetemi tanár, az MTA doktora
1956-ban tanársegéd

Jeszenszky Sándor: Egy 1956-os villamosmérnök hallgató visszaemlékezése a forradalom napjaira

50 évvel 1956 októbere után visszaemlékezésemet csak a forradalom napjának, október 23-nak reggelével tudom kezdeni. Az ugyan már napokkal korábban érezhető volt, hogy valamilyen változás várható, valami változásnak kell jönni, hiszen az előző évek büneit elkövető vezetés erkölcsi alapját teljesen elvesztette, de egyetemi feladataim nagyon lekötöttek, ezért (sajnos) nem vettem részt a 22-i gyűlésen.

23-án reggel már csoportosulást találtam az Egyetem Budafoki úti kapujánál, minden belépőt igazoltattak a hallgatók soraiból kikerülő ellenőrök. Ez inkább csak formalitás volt annak érdekében, nehogy olyan vád érhesse az egyetemistákat, hogy mozgalmukat külső erők irányítják. Fontosabb volt az információk cseréje, azok beszámolóit, akik ott voltak az előző napi gyűlésen. Egymás szavába vágva latolgattuk a helyzetet, a teendőket. Már itt felvetődött a lengyelországi politikai változásokat támogató szimpátia tüntetés gondolata. Pár perc múlva viszont már mentünk tovább az előadásokra, hiszen rendes munkanap kezdődött.



Egy órát szabályszerűen végig hallgattam az FE teremben, de 9-től már én álltam őrt a bejáratnál és vártam az újabb híreket. 10 óra körül jutottak el hozzánk a Jövő Mérnöke frissen nyomott példányai. Ennek nagy volt a morális hatása, mert akkoriban a sajtónak különösen nagy volt a hatalma. Újságban nem jelenhetett meg ellenzéki hangvételű cikk, a hatalom szorosra fogta a gyeplőt. Ha valami megjelent, mögötte a hiteltelenné vált pártvezetés erői

álltak. És most nyomtatásban olvashatjuk a diákság követeléseit! A mi szavainknak is lehet ereje? Ha hallatszik a hangunk, kötelességünk hallatni. Meg kell tartani a lengyel szolidaritási tüntetést.

Délre viszont bizonytalanná vált a helyzet. Engedélyezik-e a tüntetést? Jöttek az ellentmondó hírek. Igen, lehet. Utána újabb hír, hogy a belügyminiszter betiltotta. Felháborodás, mit képzelsz a Rákosi-rendszerből itt maradt begyepesedett fejű sztálinista, ő dönt a nép helyett? Tüntetésünk, legfeljebb nem az utcán, hanem az egyetem kertjében. Ott már biztonságban éreztük magunkat, egyébként is tele volt már velünk a kert. A Könyvtár és a K épület közötti részen valami emelvényről hangzottak el az újabb híradások és hozzászólások, amolyan spontán tömeggyűlés alakult ki. Vártuk a fejleményeket. Közben jöttek a diáktársak az üzemekből, hozták a munkásság üdvözlését. Éreztük, hogy nem vagyunk egyedül, már nem lehet az ügyet azzal elintézni, hogy csupán néhány forrófejű egyetemista hangoskodik. Ekkor jött Marián István a hírrel, hogy Fekete miniszterhelyettes engedélyezte a felvonulást. Ezt kettős sikernek éreztük, nem csupán a demonstrációt engedélyezték, hanem már nem Piros belügyminiszter a döntéshozó.

Délután elindult a felvonulás. Egymás kezét fogva, összekapaszkodva meneteltünk a Bem szobor felé. A zárt soroknak is az volt az üzenete, hogy itt az egyetemisták tüntetnek, nincs közöttünk idegen, egyúttal erősítette az összetartozás érzését. Ez az összetartozás azonban nem jelentett elzárkózást, velünk örültek, lelkesedtek a járókelők, sorfalat alkotva a menet mellett. Szép őszi idő volt, a nyitott ablakokból integettek nekünk. Mi nem egymással beszélgettünk, hanem a menet mellett állóknak, vagy együtt lépdelőknek magyaráztuk, hogy kik vagyunk, miért tüntetünk. Disszonáns, gyűlölködő szó nem hangzott el, felszabadult, bizakodó volt a hangulat.

A Bem térről tovább mentünk a Parlament elé. Ez már nem a lengyel szimpátia jegyében történt, hanem a hatalomnak szóló üzenet volt. Követeléseinket skandáltuk és Nagy Imrét követeltük az ország élre. Feledhetetlen percek voltak, amikor kialudt a közvilágítás, de ez nem ijesztette meg a tömeget. Papírból sodort fáklyák lobbantak fel, szinte lángtengerbe borítva a teret. Én fájó szívvel a Jövő Mérnökéből csináltam fáklyát, azóta is sajnálom a nevezetes újság példányt, de megérte. Meghallgattuk Nagy Imre szavait, és úgy éreztük, hogy ezzel eredményesen be is fejeződött a demonstráció. A tér északi részén álltunk, ahová nem jutottak el a Rádiónál történtek hírei. Ott még nyugalom és béke volt. Még arra is maradt idő, hogy beüljünk egy kávéra és beszélgetésre az Elisée kávéházba. Utána visszasétáltunk a Margit hídon Budára, majd egy 9-es villamossal haza mentem a Gellért térre.

Név: Jeszenszky Sándor kar: villamosmérnöki

1956/57. tanév I. félévére beiratkozott szakára: vill.művek és gépek

A tárgy és az előadó tanár neve	Heti óraszám elmélet-gyakorlat	Beszámoló eredménye	Np
Polgárod.		ELVÉGZTE	
Honvédelem		ELVÉGZTE	
Nagyfesz. techn. dr. Eisler János			
Villamos művek dr. Verebélly László		<i>Szinyi</i>	
Villamos gépek dr. Liszkaj Zoltán		<i>Blundin</i>	
Vill.mérések Karsa Béla	3 4	<i>100% jeles (5) Karas</i>	98
Ipari elektronika dr. Benedek Ottó			11.20
LEZÁRVA			

Beiratkozott: 1956. IX. 1. Tandíjat befizelt: 1956. IX. 1.

Kelt: 1956. IX. 1. Kelt: 1957. II. 21.

Szinyi tan. oszt. vez. *Szinyi* tan. oszt. vez.

BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM
1 FORINT

BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM
P.H.

A tanulmányi és vizsgakötelezettségének eleget tett.

1957. II. 21. *Szinyi* dékán (igazgató)

- 18 -

Otthon aggódva vártak azzal a hírrel, hogy lőnek a tüntetőkre és nem járnak a villamosok. Ezt nevetve cáfoltam... Másnap azután megtudtam a valóságot. Valószínűleg az utolsó villamossal mentem haza. Ez még nem a mobil telefonok korszaka volt. A mai fiatalok talán el sem tudják képzelni, hogy sorsdöntő hírek jutottak el a belváros egyik részéből a másikba. A vezetékes telefonok viszont a forradalom alatt végi zavartalanul működtek, ugyanúgy az összes közművek, az ott dolgozók lelkiismeretes munkájának köszönhetően. A telefon megdöböntő módon a Kossuth téri vérengzés fültanújává tett.

Telefonon beszéltem egy nagyon kedves és csinos lánnyal, Évával (aki egyébként 46 éve a feleségem). Ő a Gyorskocsi utcában lakott, ott, ahol ma a Külügyminisztérium vörös téglás épülete van, szemben a Parlamenttel. Pár perc múlva lövések és gépfegyver sorozatok hallatszottak a telefonban. Nem tudtuk, hol lőnek. Éva az asztalra tette a hallgatót és visszahúzódott a lakás távolabbi, biztonságosabbnak tűnő részébe, majd egy emelettel lejjebb, egy másik lakásba. Én közben hallgattam a sorozatlövéseket. Hogy jobban halljam, erősítőre kapcsoltam a vonalat, feszülten figyeltem, hogy nem hallatszik-e a baljóslatú zaj a lakásból. Szerencsére ott nem történt baj. Éva körülbelül 50 perc múlva jött vissza a telefonhoz. Rövidesen megtudtuk, hogy milyen lövéseket hallottunk. Ezt az emléket történelmi szempontból érdektelennek tartottam, de egy történész érdeklődését mégis felkeltette. Az érdekelte, hogy mennyi ideig tartott a lövöldözés. Bármilyen sok szenvedő résztvevője és

szemtanúja volt a gyalázatos támadásnak, a zűrzavar miatt nagyon ellentmondásosak a visszaemlékezések. Emlékeim szerint legalább 20-25 percig tartott a lövöldözés, egy közbenső csendesebb időszakkal. Ez összhangban van szemtanúk olyan közléseivel, hogy mikor a sortűzek tán már a sebesülteket igyekeztek menteni, ismét tüzet nyitottak rájuk.



Október utolsó napjaiban édesapámnak segítettem a munkahelyén, a Legfelsőbb Bíróság Fő utcai épületében a törmelék eltakarításában. A Clark Ádám tér sarkán lévő épületet, amely aligha számíthatott „ellenforradalmi” intézménynek, szovjet tankok lőtték össze még első bevonulásuk alkalmával. Azokat a bírákat, akik akkor a politikai koncepciók perék bíráit mentették a népharagtól, később ellenforradalmának minősítették, mert nem voltak hajlandók részt venni a forradalom után vérbíráskodásban. Édesapám, aki kiváló jogász és pénzügyi szakember, a forint egyik megteremtője volt, a forradalom után évekig egy útépitő vállalat segéd munkásaként dolgozott.

November elsején mentem be az Egyetemre, ahol a Nemzetőrség tagja lettem. Kiadtak részemre egy géppisztolyt, amiből el kellett távolítani a rengeteg konzerváló zsírt. Ezek a fegyverek nyilván egy raktárból kerültek az Egyetemre. Feladatunk a rend fenntartása volt, hiszen a rendőrség teljesen szétszilárdott. Köztörvényes bűncselekmény nem fordult elő, inkább az ÁVH-sokat kellett megvédeni a népharagtól. Mint villamosmérnök hallgató rádiós katonai kiképzést kaptam, ezért egy R10-es hordozható adóvevőhöz osztottak be. November másodikán a Villányi úti Kaffka Margit Gimnázium, a korábbi (majd mai) Margit intézet kért védelmet. Oda küldtek, rádióstól. Útközben egy élelmiszer üzlet előtt nézeteltérést csillapítottam le. Tekintélyt parancsoló látvány lehettem, mellemen géppisztollyal, nemzetőr karszalaggal, kezemben telefonnal, mint napjainkban a mobil telefonosok. Igaz, az 50 évvel

ezelőtti „mobil” szerves része volt egy 20 kilós adó-vevő a hátamon. De a harcias felszerelésnél többet számított, hogy műegyetemista voltam.

November 3-n visszarendeltek az Egyetemre, ott tartottam rádiós ügyeletet, amikor másnap hajnalban megkezdődött az orosz megszállás. Tanácstalanok voltunk, nem tudtuk, hogy mit tegyünk. Katonai parancsnokunk, Marián Pista mint tapasztalt katona beszélt le a céltalan ellenállásról. Valószínűleg neki köszönhetem sok társammal együtt, hogy életben maradtunk. Visszatekintve nem lett volna kétséges a végkimenetele a tankok elleni géppisztolyos harcnak. Marián Pista hosszú raboskodás után kollégám lett a Vilati nevű vállalatnál. Kitűnő üzleteket kötött, a sors iróniája, hogy éppen a Szovjetunióban. Nem véletlenül ott, hiszen jól beszélt oroszul. A rendszerváltás után ismét egyenruhában láthattam viszont, amikor mint tábornok adta át nekem, egykori tanítványának (a tizedesnek) az 1956-os emlékérmét. Mindkettőnk számára megható pillanat volt.

Neki és gerincesen helytálló professzorainknak köszönhetem, hogy nem ért baj. Decembertől bejártam a Villamosgépek Tanszékre, ahol Karsa Béla tanár úr segítségével tanultuk a megszakadt félév anyagát. Ez segített abban, hogy jól sikerültek a vizsgáim. Igyekeztem is nagyon, hiszen egy esetleges retorzió esetén védelmet adhatott, hogy jól tanulok, egy kifejezetten jó diák kidobása nagyobb visszhangot keltett volna. Mindenesetre igyekeztem nem feltűnni. Valahogy sikerült megszerezni az indexemet (akkoriban csak a vizsgákra adták ki), a vizsgákat beírtam, de nem adtam le. Az akkori zűrzavaros időkben nem lehetett tudni, hogy egyáltalán az országban vagyok-e. Egyfajta fél-illegalitás volt ez.

Pályafutásomat végül a Legfelsőbb Bíróság apámat gyűlölő elnöke és elvtársai próbálták elgáncsolni. Végzésekor Ganszky Károly hívott a Villamosipari Kutatóintézetbe. A diploma megszerzéséig szerződésesként dolgoztam mellette, de végleges alkalmazásomat „felsőbb utasítással” megakadályozták. Kitüntetéses, úgynevezett vörös diplomával a kezemben 1958 nyarán munkanélküliként indultam az életnek. A rosszakarók nem sokat ártottak. Dr. Ganszky rövidesen álláshoz juttatott egy dinamikusan fejlődő új vállalatnál. A Vilati alapító tagja lettem, ahol a fiatal mérnökök azonnal fontos feladatokat kaptak, szakmai-ipari gyakorlatot lehetett szerezni. Tudományos kutatásra is sor került, olyan légkörben, ahol a szakmai munka volt a meghatározó. Ez azonban már egy másik történet.

Dr. Jeszenszky Sándor
Okl. villamosmérnök
A műsz. tud. kandidátusa

Kiss László Iván emlékei az 1956-os forradalom és szabadságharcról

Először is szeretném felvázolni beszámolóim keretét. 1956 őszén a Budapesti Műszaki Egyetem III. éves erősáramú villamosmérnök hallgatója voltam. Akkoriban a II. kerület Bem J. utcában laktam a szüleimmél, négy testvéremmel együtt. Bár hazánk függetlenségét és a demokráciát mindig fontosnak tartottam, az október 23-át megelőző időben nem vettem részt a DISZ által szervezett rendezvényeken, mivel azokat a Szovjetunió és az MDP hatalom megtartási eszközeinek véltem.



Október 23-a koradélután ugyan „ágyúcsővel” (tengelykapcsoló rajzát rejtette) „felfegyverkezve” állítottam be az R épületbe Gépelem gyakorlatra, de mivel az elmaradt, hamarosan sokadmagammal a Budafoki út melletti udvaron gyülekeztünk. Megtudva a felvonulás tervét és engedélyezését, többedmagammal csatlakoztam ahhoz. A Bem József térig még valóban a lengyel felkelés leverése miatti szolidaritásból mentem el, de, ha jól emlékszem, a Döbrentei utca egyik házában lengetett első „lyukas zászló” és a Bem téri szónoklatok meggyőztek arról, hogy hazánk ügyéért is tüntetünk. Kissé zavaró momentum volt, hogy, ha jól emlékszem, akkor a Vitéz utca és a Bem rakpart sarkán két vagy három férfi háború előtti „dzsentrí” öltözetben (bricsesz nadrág, tollas kalap) jelent meg és buzdított bennünket. A forradalom utolsó napjaiban feltételeztem azt is, hogy ez provokáció volt.

A Bem téren már természetesnek vettem, hogy a Parlament elé vonulunk és ott Nagy Imre miniszterelnökségéért is fogunk tüntetni. Kb. este 8-ig a Kossuth szobor és a Parlament között voltam, a Kossuth téren történeteket mások részletesen leírták. Ezután hazamentem és másnap hajnalban a Margit körúton csörömpölő szovjet tankok zajára ébredtem. Bekapcsolva a rádiót, hallván a fegyverropogást akkor meglepetéssel észleltem, hogy fegyveres harc kezdődött.

A Nagy Imre vezette első kormány létrejötte és a nemzetőrség meghirdetése után úgy éreztem, hogy hazánk függetlensége és demokráciája biztosított lehet, ezért jelentkeztem a

BME Nemzetőr Zászlóaljába. Többedmagammal portaszolgálatot vállaltunk. Sajnos, a társaim nevét jobbnak láttam később elfelejteni. Feladatunk az volt, hogy a BME-re látogatókat az ott lévő forradalmi és egyéb egységekhez kísérvük, mivel az egyetemet, különösen a K épületet már jól ismertük. Törzshelyünk a K épületi főbejárat bal oldalán lévő irodahelyiség volt. Szinte ott éltünk reggel 7-től este 7-8 óráig egészen november 3-a estéig. Az egyetemen mindig jó értelemben vett rendet és humánus viselkedést tapasztaltam. Pl. előfordult, hogy a K épületben „védő őrizetben” lévő emberekhez kísértünk családtagokat. Sajnos, az egyetem közelében megölt Donnert János haláláról is ott értesültem, és ott voltam a ravatalánál is.

Mint ismeretes, november 4-én hajnalban Budapestet ismét megtámadta a szovjet hadsereg. Nagy Imre felhívására, amit otthon a rádióban hallgattam, hajnalban bementem az egyetemre. Közlekedés már nem volt, a Bem és a Gellért rakparton gyalogoltam végig egyedül, az utóbbinál féltem attól, hogy a pesti oldalról esetleg a sziklákhöz szögeznek, de megúsztam. A K épületben kevesen gyűltünk össze, felfegyverkeztünk, parancsra várva. Végül azt a parancsot kaptuk, hogy a fegyvert az egyetemen belül rejtjük el és menjünk haza, mivel a Nemzetőrséget a kilátástalan harc miatt feloszlatták. Az igazolványainkat még ott elégettük.

Több társammal a Gellért rakpart helyett a Körtér felé indultunk el és a Villányi úton folytattuk utunkat. A volt „LÉGÓ” központ gellérthegyi bejárata előtt szovjet katonák állítottak meg bennünket. Megmotoztak, de miután fegyvert nem találtak, elengedtek bennünket.

A Déli pályaudvar mellett, annak a Vérmezőnél lévő oldalán viszont fegyveres felkelőkkel találkoztunk. Ezekről a rendszerváltozás után az I. kerületi önkormányzatnál számoltam be, mivel vita volt arról, hogy a Déli pályaudvarnál volt-e egyáltalán ellenállás. A „Déli”-től felmentünk a Hess A. téri kollégiumba, de ott is a Nemzetőrség feloszlásáról kaptunk értesítést. Mindenesetre voltak ott egyetemista társaim, akik további harcra készültek, mert akkor vontattak ki egy gépfegyvert a Halászbástyára. Gondolkoztam a csatlakozásomon, de főleg Apámat, Anyámat és még felnevelendő három testvéremet féltve, lemondtam arról. Tudván azt, hogy, ha élve megúszom, akkor el kell hagynom az országot, ami a családomra szintén negatív következményekkel járt volna. Így hazamentem.

A Bem utcához közel lévén a Széna tér, be tudok számolni az akkor is nagyra becsült Szabó bácsi egyik pozitív tetteről. A Bem utca és a Horváth utca sarkán volt Budapest első önkiszolgáló boltja. Félve az élelmiszer beszerzési nehézségektől, több lakos sajnos, megrohanta a bezárt boltot, és erőszakkal akart élelmiszert elvinni fizetés nélkül. Szerencsére megjelent ott Szabó bácsi fiatal kísérőjével, és miután hiába kérték az erőszakosokat

sorbaállásra és fizetésre, a fiatal kísérelővel Szabó bácsi a levegőbe lövetett. Mindjárt rend lett, az emberek sorba álltak és megoldották a fizetést is.

A Bem J. utcához fűződnek még negatív élmények is. Sajnos, láttam, amikor a szovjet katonák a jelenleg II. kerületi városházát (akkor II. kerületi MDP háznak épült) támadták, amit Szabó bácsi egyik csoportja védett. Házunk padlásáról azt is lehetett látni, amikor az Országos Levéltár felett szovjet repülőgép körözött, feltehetően tüzérségi felderítés céljából, aminek sajnos, a Levéltár egy részének felgyújtása és értékes okmányok elégetése lett a következménye.

A forradalom és szabadságharc leverése után családi körben először a Corvin közti harcok színhelyén jártunk. Most is megdöbbenve emlékszem a szovjet tankok által okozott anyagi pusztításra, de még jobban a még akkor is ott fekvő halottakra, akik között biztosan az életüket áldozó Corvin közti harcosok is voltak. Nagy megtiszteltetésnek érzem, hogy a rendszerváltás után alkalmam volt Pongrácz Gergellyel személyesen is találkozni.

Az 1956-os történésekhez tartozik még az, hogy november vége táján a Vár alatti Barlang Kórházban meglátogattam egyik évfolyamtársamat. Sebesült volt, de azt állította, hogy fegyvertisztítás közben véletlenül lőtt lábon egy másik évfolyamtársam, aki azonban addigra már nyugatra távozott. A sebesült társamról viszont az biztosan tudom, hogy az 1956-ban rekonstrukció alatt lévő Mátyás templom állványzatára felmászott és annak tornyára kitűzte a magyar zászlót. A rendszerváltozás után ez az évfolyamtársam a BME-n kitüntetést kapott.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc legfontosabb élményének azt tartom, hogy a magyar nép többsége összefogott a függetlenség és a demokrácia érdekében. Remélem és bízom benne, hogy 50 év után is ez az érzés, ha nem is mindenki, de sokunkban tovább él és a fiatalabbak is tovább éltetik ezt.

Dr. Kiss László Iván
okleveles villamosmérnök

Sohár Pál: Emlékmorzsák 50 év után 1956-ról

A Sors kivételesen nagy ajándéka számomra, hogy 20 esztendősen, egyetemistaként, hallgató társaimmal együtt határtalan lelkesedéssel, naiv idealizmussal, fiatalos lendülettel és minden mérlegeléstől, megfontolástól mentes önfeláldozásra is kész szemtanúja és cselekvő résztvevője lehettem a dicsőséges forradalom és szabadságharc eseményeinek 1956-ban. Évtizedeken át hittem abban, hogy eljön az idő, amidőn nemzeti ünnep lesz október 23., bár abban nem bíztam, hogy ezt megélhessem. Nem múlt el évforduló, hogy ne gondoltam volna vissza a mámoros október-végi, majd az azt követő letargikus téli napokra-hónapokra. Családi körben, feleségemmel felelevenítettük a régi élményeket, hanglemezről meghallgattunk az alkalomhoz illő valamilyen zenét, legtöbbször az Egmont-nyitányt, s ekként „magán-ünnepet ültünk” 56 tiszteletére, gyermekeinket is megismertette az események hiteles történetével, a hivatalos hamisítások és elhallgatások ellensúlyozásaként.



Nagyon sokat köszönhetek 56-nak: Nézeteim kikristályosodását, megszilárdulását nemzetről, hazáról, szabadságról, a szülőföld iránti felelősségről, összetartozásról, hűségről, emberségről, morális értékrendről, hagyománytiszteletről. E néhány októbertvégi nap a nemzeti és politikai öntudatra ébredést, a felnőtté válást hozta meg számomra. Sok minden más mellett feleségemet, s vele családomat, közel félévszázadnyi boldog házasságom is 56-nak köszönöm: Akkori tetteink, a forradalomról és szabadságharcról akkor és később is egybecsengő érzelmeink és nézeteink teremtették meg azt a kölcsönös mély vonzalmat, amely házasságkötésünkhöz vezetett. Soha nem vitt rá a lélek, sorozatos provokálások és hátrányos következmények ellenére sem, hogy akár csak egyetlen egyszer is kiejtsem a számon 56-ról, hogy „ellenforradalom” volt, vagy hogy „sajnálatos októberi események”-ként

apoztrofáljam. Egy nagyon vonzó és megtisztelő állásajánlat, amelyet a Központi Kémiai Kutatóintézetől kaptam, 1970-ben azért esett kútba, mert a személyzeti vezetővel folytatott „felvételi beszélgetés” során – kérdésére válaszolva – Pozsgait 20 évvel megelőzve, szabadságharcnak minősítettem 56-ot, s ezt indokoltam is.

Öt évtized múltán, bármennyire is sorsdöntők voltak számomra az októberi napok, az emlékek részben elmosódtak, kihullottak az idő rostáján, talán itt-ott más színezetet, hangsúlyt kaptak, de egyes momentumok mozaikszerűen máig frissek maradtak, s úgy élnek bennem, mintha ma történtek volna. Az emlékek e töredékes, hézagos fennmaradása talán részben annak következménye, hogy a lelkes forradalmi hangulat egyfajta fél-önkívületi, bódult, súlytalansági állapotban tartott bennünket, mintha valamivel a talaj, a realitások világa fölött lebegtünk volna és a valóság csak mintegy ködfátyolon átszűrődve jutott el a tudatunkig. Valami hasonló élménye lehet a kábítószer-élvezőknek. Itt most csak arra van mód, hogy ezekből a bennem frissen élő mozzanatokból villantsak fel egyet-kettőt, felidézve velük a történelem-formáló napok és utóéletük hangulatát.

Október 22.: „Az ifjúság 16 pontja”

A Műegyetem aulájában azon a történelmi jelentőségű eseményekbeli részvétel tudatától mámoros októberi éjszakán több ezer egyetemi hallgató kollektívan öntötte szavakba, foglalta pontokba a magyar nép akaratát. Azóta számtalanszor tapasztaltam a „kollektív fogalmazás” lehetetlenségét: már fél tucat ember is elég, hogy mondatokon, szavakon órákon át eredménytelenül vitázzon. Ez a sikeres közös fogalmazás egyike az azokban az októberi napokban, a legkülönbözőbb dolgokban megnyilvánuló csodáknak, amelyek kifejezői a csak nagyon ritkán létrejövő, sokakat, akár nagy tömegeket is egyesítő teljes nézetazonosságnak, közös akaratnak.

Megérdemli a „Határozat”, hogy eredeti, hiteles formájában örökíttessék meg az utókor számára. A diákgyűlés spontán felkiáltással jelölt ki három hallgatót – egy építészt, egy vegyészt, s egy gépészt (vagy villamosmérnök hallgatót, erre már nem emlékszem) –, hogy a késő éji órákban fogant szöveget sokszorosítsa. Erre a BME központi épületének stencilező szobájában került sor (ez egy apró, szűkös helyiség volt a magasföldszinten, a Kémiai Technológiai Tanszékkal, illetve a hozzátartozó előadóteremmel szemben) a hajnali órákban. A vegyészhallgató e sorok írója volt. Az első, olajfoltoktól már nem szennyezett és hosszú időn át rejtegetett példányt, a 6330 sorszámú (politikai elővigyázatosságból akkoriban számozni kellett a sokszorosított szövegeket és ez a „biztonsági” sorszám paradox módon a „Határozat” lapján is ott díszeleg) stencil szöveggel ma is őrzöm. Érdeemes felidézni, hogy a

diákgyűlés hangulata, s ezzel a pontokba foglalt követelések jellege hogyan változott október 22. estjének során. A nagygyűlést az MDP és a DISZ rendezte. Az egyik szónok az Írószövetség képviselőjében Kuczka Péter író volt. Beszéde alatt egyre nőtt az ellenszenv és elégedetlenség, fokozódott, forrósodott a hangulat. A beszéd befejezetlen maradt és még ma is előttem a kisvártatva pánikszerűen távozó szónok lobogó lódenkabátja a K épület hosszú folyosóján, amint elmenekül a népharag elől. A pontok fogalmazása során a kezdetben felmerült, s főként a diákság anyagi és egyéb gondjainak megoldására vonatkozóakat (menza, diákotthon, vasúti kedvezmény) fokozatosan kiszorították az egyre radikálisabb és egyre inkább politikai jellegű követelések (a szabad vizsgák és egyéni külföldi utazás lehetővé tételétől a norma- és beszolgáltatási rendszerek, politikai perek felülvizsgálatán és a párt-reform követelésén – pártkongresszus összehívása, Nagy Imre vezette kormány – át éjfél tájra már a Kossuth címer és a több-párt rendszer visszaállítása, titkos szavazás és a szovjet csapatok kivonása került a pontok közé, utóbbiakat egyre előrébb sorolva. Az egyenként megszavazott pontokat gyorsírással feljegyezték, s erről a jegyzetről készült a stencil szöveg. Döntés született a „Határozat” eljuttatásáról nagyvállalatokhoz, intézményekhez, s a hadsereghez, hogy a diákság követeléseinek támogatásához a társadalom minél szélesebb körét lehessen megnyerni.

Ezt a „Határozatot” osztottuk szét másnap az október 23-i diákfelvonulás résztvevőinek, és az utca együtt örvendező népének, s ennek több változata is megjelent a nyomtatott sajtóban.

Autodafé és következményei

A napra már nem emlékszem, de talán csütörtök, október 25. lehetett, s ha így volt, esetleg ennek köszönhetem, hogy a parlamenti vérengzést megúsztam. A forradalmi eseményekben résztvevő vegyész-hallgatók úgy határoztak, hogy a „káder-anyagot” meg kell szerezni és meg kell semmisíteni. Egy-egy oktatót és diákot jelöltem ki a végrehajtásra. Így indultunk Ladik János tanársegéddel a Tanulmányi Osztályra a dokumentumok megszerzésére. A „Tanosz” vezetője, úgy emlékszem, Hidasné volt a neve és spanyol veterán hírében járt, holtra rémulten, habozás nélkül adata át a papírokat, amelyeket aztán a „Sóhajok hídján” alatt fölhalmoztunk és elégettünk. A dolog korunkhoz illő komolytalansággal, a tűz körül indiántáncot járva ment végbe. Elégetése előtt még belekukkantottam a saját dossziémbe, s megtudtam belőle, hogy apámnak 500, azaz ötszáz hold földje volt. Valójában soha nem volt még fél holdja sem, egy szál ruhában „emigrált” Kolozsvárról 1918-ban, amikor egy március 15-i felvonulás apropóján a román rendőrök meggumibotozták, s még

egy hasonló atrocitásnak nem akarta kitenni magát. Úgy látszik, valami rosszakarónk besúgta a hamis információt, amelynek ellenőrzéséhez senki sem vette a fáradságot. Ladik János később állásának elvesztésével lakolt az esetért, én annak köszönhetem, hogy ezt az incidenst megúsztam, hogy a „másik oldalhoz” lojális évfolyamtársak, akik ismertek, azokban a napokban jobbnak látták nem jelen lenni az eseményeken, s így nem akadt szemtanú, aki felismert és később beárult volna. Hidasné pedig eltűnt az egyetem környékéről ismeretlen helyre, valószínűleg külföldre távozott. Szereplésemről csak mendemondák szállingóztak, s valamikor 1957 elején, lakásunkon meg is jelent egy évfolyamtársnőnk (későbbi évfolyam KISZ-titkár, s ennek köszönhetően a diploma megszerzése után a kevés „Benn maradók” ti. egyetemi alkalmazottként álláshoz jutók egyike, majd egy nagyvállalat vezérigazgatója) és élénken érdeklődött – hazafias érzelmektől mélyen áthatva, s hősies szereplésemért legőszintébb csodálatáról többszörösen biztosítva –, hogy mi mindent is tettem, milyen élményekben volt részem az egyetem falain belül és kívül az elmúlt hetekben, hónapokban. Biztosítottam róla, hogy teljesen elfoglalt a háztartási munka, mint látogatásakor is (éppen porszívóztam), mert édesanyám akkor már nem élt, a házvezetőnő pedig vidékre utazott, ott érte a forradalom, s már nem tudott visszatérni. Ezért nekem kellett gondoskodni a háztartásról, hármunkról édesapámmal és öcsémmel. Évfolyamtársnőm így dolgvégezetlen távozott. De azért a gyanakvása később sem szűnt meg. Amikor három évvel később, már végzett vegyészmérnökként vendégkutatói állást kaptam a Fizikai Kémiai Tanszékre, s ezt ottani első munkanapomon, amikor véletlenül összetalálkoztunk, naivan elmondtam neki, feltehetően az ő intézkedése nyomán, a tanszékvezetőt felszólították azonnali eltávolításomra. Így aztán vendégkutató szereplésem a Műegyetemen igencsak kurtára, egész pontosan egyetlen napra korlátozódott.

A konszolidáció korszaka

A bizonyára túlzott és naiv lelkesedést a forradalom bukása után a kegyetlen, s példa nélküli statuálás vagy személyes bosszú indíttatású besúgások okán nagyon sok, abban az értelemben ártatlan, hogy semmi része sem volt a forradalmi eseményekben, áldozatot is követelő megtorlások idején a teljes kiábrándultság, kilátástalanság depressziós időszaka követte. A csalódást tovább növelte, hogy a nyugati nagyhatalmak cserbenhagytak bennünket, a roppant szovjet túlerő, s a belső hazaárulás pedig végleg reménytelenné tette a folytatást. Számomra a zene, az operalátogatás segítette a kilábalást ebből a lelki krízisből. A kijárási tilalom enyhítése, majd megszűnte lehetővé tette az Operaház megnyitását, először csak délutáni előadások tartását, aztán már a szokásos esti kezdéseket is. A forradalom idején

megválasztott, mélyen hazafias érzelmű igazgató, a nagyszerű bariton, Palló Imre sorra műsorra tűzte a szabadság eszményétől áthatott remekműveket, a Fidelio-t, a Don Carlos-t és mindenek előtt a Bánk bán-t. A Bánk bár gyilkossági jelentében, amikor Bánk, a feledhetetlen hősbariton Joviczky József ahhoz a helyhez ért, amikor Gertrúdnak címezve elénekli „Népünk ellensége légy átkozott”, hosszú percekre meg kellett szakítani az előadásokat a közönség tomboló tetszésnyilvánítása miatt. Ez volt akkor úgyszólván az egyetlen mód az elfojtott érzelmek kifejezésére. Pallót természetesen hamarosan eltávolították, s évekig még arra is ügyeltek, hogy a Bánk bánt csak elvéve és a „veszélyes” évfordulóktól (márc. 15., okt. 23.) távoli időpontokban tűzzék műsorra.

Amint az új szovjet-hű vezetés szilárdulni érezte a talajt a talpa alatt, megkezdődött a kommunista hatalmi intézmények újjászervezése, a megtorlások korszaka. Így került sor a megsemmisült káderanyag pótlására, ún. „elbeszélgetések” keretében, amikor pártfunkcionáriusokból álló bizottság elé egyenként beidézték a hallgatókat, felszólították a pártba, illetve a KISZ-be való belépésre, 56-os „bűneik” megbánására, a forradalmat elítélő nyilatkozatok megtételére. A száz közül a létszámú harmadéves vegyész évfolyamunk hallgatói közül a nagy nyomás hatására 1959-re mindössze fél tucatnyian maradtunk, akik megtagadtuk a KISZ-be való belépést (köztük volt a feleségem is). Néhány évfolyamtársunkat eltávolították az egyetemről, többnyire nevetséges okokkal indokolva (pl. vicc-mesélés) és azzal riogattak, hogy aki nem KISZ tag, nem kap majd állást. A következmények számomra sem maradtak el: az új káderlapnak köszönhetően fél évig nem tudtam elhelyezkedni, s a végén vegyész-mérnöki diplomával állatorvosi feladatkörben jutottam protekciós úton az első munkahelyemhez. Még megelőzően, 1957ében egyetemistaként munkát kellett vállaljak, mert édesapám lemondott bírói állásáról (mert nem vállalt bíraskodást politikai perekben), s míg nem tudott elhelyezkedni, nekem kellett eltartani háromtagú családjunkat. Vegyész-technikusként dolgoztam délelőttönként az Albertfalvai Zománchuzal Gyárban, délután pedig végeztem az egyetemen a labor gyakorlatokat. Az első évfordulón, 1957. október 23-án fekete nyakkendőben mentem dolgozni, s egy óra múltán már a kezemben volt az azonnali felmondólevél. Ilyen gyors hivatalos intézkedésre nem is akad több példa az életemben. 56 árnyéka még évtizedeken át elkísért, fizetésemelések, jutalmak, előléptetések elmaradása, vízum-megtagadás stb. formájában, ami segített, hogy frissen tartsa bennem a forradalom emlékét, se ellenségeivel, az akkori hatalommal való lojalitás minden formájának merev elutasítását.

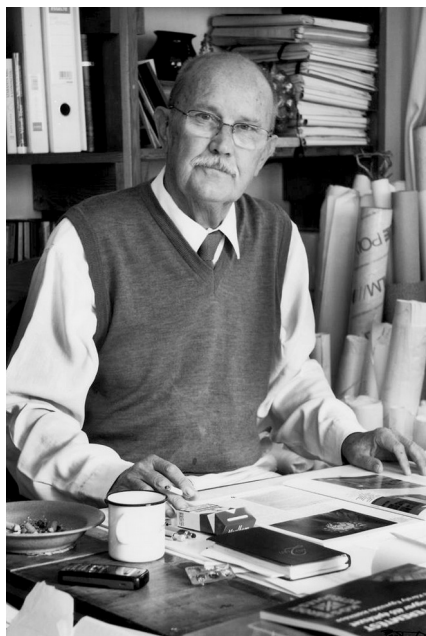
Ez a néhány szilánk egy ember életéből, azt hiszem, meggyőzően világít rá, hogy 1956. vízváltó volt mindannyiunk életében, akik átéltük. Életre szóló barátságok szövődtek az akkor a barikád azonos oldalán állók között és máig sem múló ellenszenv az ellenkező

oldalon lévők iránt. Nemcsak sorsunkat, magánéletünket és szakmai pályafutásunkat, de nézeteinket, életelveinket, politikai hovatartozásunkat is gyökeresen befolyásolta a forradalom és szabadságharc idején vállalt szerepünk. Bizonyára vannak, akik felfogása változott fél évszázad alatt, de azt hiszem, döntő többségben vagyunk azok, akik számára 1956. sorsfordító és minden későbbi eseményt meghatározó, felemelő, lelkesítő, hosszú időn át egyedüli reményt és bátorítást adó élmény maradt, amelyre tisztelettel, csodálattal és büszkén emlékezünk.

Dr. Sohár Pál
akadémikus

Makovecz Imre (1935-2011): Aki lefoglalta az ifjúság nevében a sokszorosító gépet

Október 22-én a tankörben hírt vettük Murányi Imrétől, hogy a DISZ Bizottság összeült és az egyetemisták követeléseit fogalmazzák. Délben visszajött Murány, s közölte, este nagygyűlés lesz az aulában, ahol felolvassák az egyetemisták követeléseit.



Izgalom fogott meg mindenkit. Nem mértünk föl semmit, nem gyanakodtunk, harmadévesek voltunk, huszonegy évesek. Este megtelt az aula. Mindjárt az elején – én a földszinten, baloldalt, a lépcsőnél álltam, nálunk öregebb, de fiatal ismeretlenek suttogva buzdítani kezdtek, hogy nem elég jó a felolvasott szöveg, szóljunk hozzá, menjünk ki a mikrofonhoz, „na menj már!”. Marián őrnagy akkor éppen a mikrofonnál csöndesítette a népet – az oroszok távozásáról, a másnapi felvonulásról volt szó –, könyörgött, hogy ne menjünk az utcára. Marián tudta, mi nem – és nem is akartuk tudni –, hogy provokációról, előkészített eseményről van szó.

A nagygyűlés elfogadta a 16 pontot. Én kimentem a mikrofonhoz, s bejelentettem, hogy a forradalmi ifjúság nevében lefoglalom a „sokszorosító üzemet”, s kinyomtatjuk és széthordjuk az éjszaka alatt, ahová kell. Cholnoki rektor úr, ki jelen volt, ezt tudomásul vette. Ettől kezdve éjjel kettőig egy teherautó platóján álltam és szórtam szét a városban a 16 pontot.

Másnap reggel már az egyetem kertjében voltam Addigra Gerő Ernő betiltotta a gyülekezés és tüntetés minden formáját. Az egyetem kertjében összegyűlt tömeg kilenced magammal engem választott petícióba a Parlamentbe, hogy feloldjuk a tilalmat.

A parlamenti ordító beszélgetést követően az akkor még létező Kossuth-hídon át csatlakoztunk a hatalmas tömeghez, mely a Bem szoborhoz igyekezett. Itt láttam hazám első lukas nemzeti színű zászlaját, melyen a szemem láttára égették ki egy erkélyen Rákosi gyűlölt címerét.

Amíg élek, nem felejték el semmit.

Makovecz Imre
építészmérnök

Sámsondi Kiss György: Ötvenhatos felvillanások

Családunk 1937-ben települt át Erdélyből. A férfiak kismemesi származású értelmiségi reformátusok, az asszonyok két generáción át alföldi katolikusok voltak. Így nem is lehetett más a családi felfogása, mint a kurucos patriotizmus vegyítve a protestáns kötelességtudattal és empátiával. Édesapám zseniális építész konstruktőr volt, aki feltalálta a bioanalóg szövetszerkezetes építésmódot számtalan leágazásával együtt. Anyag- és energiatakarékos módszere 1944-ig jól érvényesült. 1945. után nem ment ki az USA-ba, pedig hívták, reménykedett találmányai itthoni alkalmazásában. Csalódnia kellett, pedig ingyen felajánlotta összes találmányát az államnak 1954-ben.



Átéltük 1944-45. minden félelmét, bizonytalanságát, megaláztatását. Új házunkat szétlőtték, nagyapámat a szovjetek (véletlenül) agyonlőtték, értékeinket elvitték. Utána éhség, infláció, de hihetetlen energiák születtek a túlélés eufóriájából. Reménykeltő volt a szolidaritás az utcánkban, a nálunk menedéket kapott zsidó családot senki nem jelentette fel, gyomorfekélyes apámnak hordták a sárgaborsó főzeléket. Meg is gyógyult.

Az ötvenes évek elejének csúcsterroja a nyomasztó lélekrombolás mellett az önfenntartó ösztönt is megerősítette, néha humorral tette túl magát a zöm a kötelező hazugságokon. Csak visszapillantásképpen:

- Apám döbbsen jön haza, miután Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács elnöke ellátta jó tanácsokkal: tetesse magát középszerűnek, vagy még gyengébbnek, várja meg, míg ennek alapján pozíciót kap, utána mutassa meg oroszlánkörmeit. Ilyen lesz a rendszer...
- Kísérleti házunkban megjelenik az ÁVO, ki akarják sajátítani. Szerencsére, mikor látják, hogy a sejtbetonszerkezetet átüti a puszkagolyó, elmennek. Megúsztuk.

- Osztályfőnökünk elküld tervkölcset jegyeztetni. Utána jelentést kér a meglátogatott családoktól. Itt is hazudtunk, természetesen.
- Iskolai dolgozatunkat mindig azzal kell befejezni, hogy történelmünk beteljesedése Sztálin legjobb tanítványa, Rákosi apánk.
- Vakáció elején riadólánccal behívnak az iskolába. Vonatra szállítanak ismeretlen céllal. Sármentelén kötünk ki mezőgazdasági munkán. Az állami gazdaság ávós vezetője rendőrséggel fenyeget, ha nem tudjuk a pipacsmezőn elrejtőző kukoricacsemetét kapával elővarázsolni. Közben folynak a kitelepítések, nem tudjuk, mire megyünk haza.
- A kiszáradt földeken síró, idős paraszttal találkozunk, padláslesöprés után semmijük sem maradt...
- Fogadásból jelesre felelek történelemből anélkül, hogy elolvastam volna az anyagot: csak a marxista sémákat mondom minden tartalom nélkül.
- Stréber osztályfőnökünk érettségi után rejtett fenyegetéssel lebeszél a ballagásról mint avított polgári szokásról. Eredménnyel. Azért válaszolunk: nem tartottunk bankettet, hogy ne kelljen őt meghívni.

1956-ra túljutottunk a mélypontra, az egyetemen már lazább a szellemi terror, több információ jut hozzánk, bizakodóbb a légkör a Nagy Imrével fémjelzett időszakban. Bízató a gyűlölt jelkép, Rákosi júliusi leváltása is. A csalódások hullámai ellenére is él a remény légköre. Ekkor robbant be a forradalom csodája.

Október 22. délután. Nagygyűlés az Aulában.

Ülünk az emeleti lépcsőházban. Minden lépcsőfok zsúfolt. A felszólalók egymásutánja fokozatosan oldja fel a félelem és a hazugság légkörét. Lázás állapotba kerülünk. Megjelenik a szegedi MEFESZ küldöttsége és szinte hihetetlenül, felhangzik a „Menjete haza” elsodró kórusa – a szovjet csapatokra értve. Az óvatosság és a szókimondás széles skáláján beszélnek a felszólalók. A félelem tanúinak áttörése mégis megtörténik. Nem jelenik meg az ÁVO, nem bombáznak. A cselekvés és a felszabadultság diadalérzetével megyünk haza és várjuk a másnapot.

Október 23. délelőtt

Simon Gábor kollégámmal, aki a gyűlésen saját bátor versét olvasta fel, elmegyünk a Böszörményi úti DISZ központba a megalakult MEFESZ képviselőjében a pontok (követelések) tervezetével. Ki bízott meg, nem is emlékszem – minden informálisan történt a

kölcsönös bizalom alapján. Itt számomra ismeretlenek figyelmeztetnek: már mozgósították a szovjet csapatokat, lehet, hogy gyorsan leverhető megmozdulást akarnak provokálni. Ezt gondoltuk, mivel tanultunk az Ochrana-ról (cári titkosrendőrség) és ismertük utódjai módszereit.

Ülünk a K. II. 21. teremben, csaknem a teljes negyedik építész évfolyam. Az előadások elmaradnak, helyette pontokat fogalmazunk. Körbeadott tervezetekre és üres papírokra írunk kiegészítéseket, véleményeket, javaslatokat. Teljesen szabad a szó, az óvatos visszatartó vélemények is megjelennek. Megőriztem ezeknek a piszkozatoknak egy részét. Összesítésüket Lajtha Ildikó gépelte le, ő lakott közel a Budafoki úton.

Kora délután

Hús fokos napsütésben az egyetem kertjében. Sok ezren vagyunk, készülünk a felvonulásra. Rögtönzött faállványról beszélnek a szónokok a Könyvtár épülete előtt. Én is megpróbálom néhány szóval ismertetni a provokáció veszélyének a gyanúját.

Tízeseivel, karonfogva vonulunk. A legszebb a menetet figyelő emberek arckifejezésének a változása. A csodálkozó félelmet a megkönnyebbülés, a kötelező hazugságoktól való megszabadulás eufóriája váltja fel. A Bem szobor felé haladtunkban a Fő utcában látjuk az első kivágott címerű lobogót.

Talán 20 méterre állunk a Parlament erkélyétől, ahol Nagy Imre beszél. Merev elvtársi megszólításától őt is elsodorja a tömeg kitörő dinamizmusa és egysége. Csodálatos, hogy a nagyon heterogén összetételű évfolyam, a kötelezően elkötelezett szakértségeseket is beleértve, egységes az érzelmeiben, bátorságában, őszinte fellépésében. Nagyon kevesen hiányoznak. A gyűlés után boldog nyugalom vesz erőt rajtunk. Nem tudtak provokálni, széteszlatni, legyőzni. Megmutattuk erőnket, egységünket. Jókedvűen tértünk haza a Margit-hídon át, nem tudva a Rádiónál történekről.

Október 23.

Hajnaltól ágyú- és puskatűzre ébredek. A rendszer rádiója rémült, majd nyávogva elhallgat. Először kétségbeesek, bizonyítva látom, hogy sikerült kirobbantani egy leverhető akciót, visszajöhet a Rákosi terror. És ekkor jön a második csoda: nem tudják a kisszámú, önfeláldozó, reménytelennek látszó harcba szálló felkelőket levérni. Mindenki támogatja őket a város dzsungelében. Ismét reménykedni kezdek, figyelem a híradásokat, az erőszakszervezetek fokozatos visszavonulását.

Huszonötödikén már nem bírom a passzivitást. Sas-hegyi otthonunkból besietek a Parlamenthez – éppen szállítják el a halottakat és a sebesülteket. Íme, a hatalom ellentámadása – mit lehet cselekedni?

Az egyetemi forradalmi központban azt a feladatot kapom, hogy figyeljem a szomszéd országok rádióit. Felháborodok a prágai adó hírein: üldözik a „haladó” embereket Budapest utcáin, megfizet ezért Magyarország. Röplapot fogalmazok a forradalom megbocsátó, etikus törvénytisztelő szellemében. Állítólag magyar repülőkről terjesztették. Itt dolgozott Makovecz Imre és Murányi Imre építészhallgató is.

Belépünk az alakuló Nemzetőrségbe. Dobtáras géppisztolyt kapunk, először rendőrigazolvánnyal, amely igazoltatásra, portyázásra jogosít, majd megkapom a 13016 számú nemzetőrségi igazolványt. Finta Jóska is velünk van.

Szolgálati helyünk a Duna-parti Fehér Ház (akkor országos pártközpont). Levett ajtókon alszunk. Balogh Imre évfolyamtársammal átkutatjuk az épület többszintes pincéjét. Ő megy elől revolverrel, én géppisztollyal fedezem. Ávósokat már nem találtunk, csak levetett egyenruhákat.

Teherautókra szállunk és csatárláncban behatolunk a Belügyminisztériumba azzal a céllal, hogy az ott felhalmozott fegyvereket lefoglaljuk a Nemzetőrségnek. Tele van a padló a szétszórt titkosszolgálati anyaggal. Találomra felemelek egy papírt – egy USA attasé szexuális szokásait elemzi. „Robogunk” a feltépett burkolatú, romos Nagykörúton, kézigránátokkal teli ládákon ülve. Minden ablakban mécsesek, mindenfelé kivilágított felkelősírok.

Önkéntes jelentkezés alapján – minden akció ilyen alapon történt – Csohány főhadnagy utasítására egy Pobjedával, gépkocsivezetővel rendőrtiszti családokat látogatok meg megnyugtatás céljából. A Nemzetőrség nevében biztosítom őket, hogy semmi bántódásuk nem eshet, amíg nálunk van a fegyver. Megsimogatom a gyerekeket. Felvilágosítom szándékainkról a szomszédokat. Megyünk egyik címről a másikra, a sofőr hallgatag, nem is tudom, merre járunk. (Később megtudtam, hogy rendőrnek öltözött ávósok családjainál is jártunk. Vajon a félelemből táplálkozó bosszú, vagy a hála működött volna bennük, ha később találkoztunk volna?)

Behívnak a Nemzetőrség mezei képviselőjeként a Tudományegyetemre. Tiszteletreméltó idősebb emberek fogadnak. Komoly arccal közlik: egyetlen reményünk Nagy Imrének és kormányának feltétel nélküli támogatása, csak így kerülhetjük el az új szovjet beavatkozást. Egyetértéssel továbbítom a tanácsot egységünknek.

Megyek az Orlay utcába Jeszenszky Sándor legjobb barátom lakásába, amely az egyetem közelében találkozik és gondolatcserék helyszínéül szolgált. Az akkori méretekhez képest kisebb tüntető tömeg jön, szinte rohanva a Szabadság hídon. Egyetlen

jelszavuk: legyen Mindszenty hercegprímás a miniszterelnök. Csodálkozom, de megértem az annyit és olyan sokakban csalódottakat...

Este, szolgálat után hazasietek a Sas-hegyre. Hihetetlen bizalommal és szeretettel tekintenek rám és fordulnak hozzám. Bosszúvágyat tükröző hangok, vélemények nincsenek. Csak az ÁVO-t gyűlöli az utca, a nép. Természetesen önbíráskodásra nem vállalkoztunk. Örömteli megállapítás, hogy sohasem találkoztam az utcán antiszemita hangokkal a Rákosi-Gerő-Révai-Farkas-Péter helytartói banda gaztettei ellenére sem.

Szomszédunkat, aki a MOM-ban párttitkár volt, de az utcai közösségben tisztességes ember, biztosítom, hogy megvédem, ha bárki bántani akarja. Senki sem akarta.

Novemberi ködök

November harmadika, szombat. Már jár a nyolcas busz. Fegyveremmel a hátamon lógok a lépcsőn szolgálatba menet. Mindenki bizakodó. Hétfőn kezdődik a munka. Ismeretlenek veregetik a vállam. Megszólítanak, megcsókolnak.

Harmadika kísérteties estéje. Gyanús, sötéten rohanó autók az utcákon. Teljes csend. A Szabad Nép Székházban ellenőrizzük a nyomdát Wolf Katalin építészhallgatóval. Nyomják a másnapi lapokat, de a főnökök magatartásában furcsa előjeleket érzek. Hazaviszek néhány mintapéldányt a már talán az utcára sem kerülő lapokból. Hazamegyek pihenőre. Géppisztolyom az ágy lábánál, mélyen alszom.

November negyediké rideg, ködös reggele. A rádióban Nagy Imre és a kétségbeesett segélykiáltások. A közeli Budaörsi úti laktanyát körbeveszik a szovjet tankok.

Dr. Sámsondi Kiss György
építészmérnök
ny. MEH államtitkár

* * *

A forradalom napjaiban a hallgatók és az oktatók közül többen vállaltak felelősségteljes küldetéseket. Az 1956. november 3-ra összehívott Budapesti Diákszékesületben megválasztották ugyan az Országos Egyetemi Diákbizottságot, de a bekövetkezett események miatt a cselekvésre nem maradt idő. A „...láznak ifjú sereke” előtt – Ady szavaival – egy időre bezárt a történelem színpada. De tetteiket megőrizte a várakozó emlékezés reménye, egy új föltámadásban.

„Mit erő és hatalom elvesz, azt idő és jószerecse visszahozhatja, de amiről a nemzet önként lemond, azt sem idő, sem jószerecse nem hozhatja vissza.”

(Deák Ferenc)

Az idő visszahozta, melyhez kellett a nemzet akarása is. Akik részt vettek itt, a Műegyetemen azon a különös forró éjszakán, nem tekintik magukat hősöknek, de joggal mondhatjuk, hogy egy nagy történelmi pillanat szereplőivé váltak. Akarásuk, tettük példa. Hiszen akkor mienk az ünnep, ha van kontinuitás. A ma egyetemi hallgatója tudja és értse, miért ünnep az ünnep, rajtuk keresztül is.

Bizonyára mások is szívesen emlékeznének, akik itt voltak a Műegyetemen azon az októberi éjszakán. Várjuk emlékeiket, hogy a közöltekkel együtt adjunk nekik nyilvánosságot, mert az őrüzeknek világítani kell.

Dr. Németh József
c. egyetemi tanár
BME

Köszönjük együttműködését, emlékeit az alábbi címre várjuk:

kbatalka@omikk.bme.hu

nemethj@eik.bme.hu

Pillanatok a 60 év történetéből



A Műegyetem hallgatóinak felvonulása (1956)

HATÁROZAT

Csallakozunk a szegedi egyetemisták javaslatához és megalakítottuk az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem MEFESZ Szervezetét. A szervezethez a Műegyetem és a Kertészeti Főiskola jelenlevő hallgatói is csatlakoztak. Az új MEFESZ feladata lesz a súlyos politikai kérdésekben a diákság állásfoglalását határozottan nyilvánítani és az egyetemi ifjúság jelenlegi megoldatlan problémáit (honvédelmi oktatás, menza, diákolthoz, vasúti kedvezmény, szabad vizsga, külföldi út egyenleg is) lehetővé tétel. A MEFESZ szervezetét az egyetemi ifjúság spontán gyűlésén, 4—5000 fő jelenlétében egyhangúlag alakította meg.

1. Az MDP-kongresszus azonnali összehívása, alulról választott vezetőség, az új Központi Vezetőség megalakítása.
2. A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével.
3. Gazdaságilag és politikailag teljesen egyenrangú alapon és egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvén álló magyar—szovjet és magyar—jugoszláv barátság megalakítása.
4. Az összes szovjet csapatok kivonását Magyarországról a magyar békeszerződés értelmében.
5. Általános, egyenlő, titkos választásokat több párt részvételével, új nemzetgyűlési képviselők választásával.
6. A magyar gazdasági élet átszervezését szakemberek bevonásával és ennek keretében a magyar uránérc magyar felhasználásával. Hozzák nyilvánosságra a külkereskedelmi szerződéseket és vizsgálják felül a tervgazdaságon alapuló magyar gazdasági életet.
7. Teljes ipari munkásság azonnali normarendezését a létminimum megállapítása alapján és a munkás-autonómia bevezetését az üzemekben.
8. A beszolgáltatási rendszer felülvizsgálását és az egyénileg dolgozó parasztság támogatását.
9. Az összes politikai és gazdasági perek felülvizsgálását, az ártatlanul elítélt politikai foglyok részére a teljes amnesztációt, ill. a hátrányba kerültek rehabilitálását.
10. Legyen nyilvános tárgyalás Farkas Mihály ügyében és Rakosi szerepének kivizsgálását, valamint az Oroszországban igazságtalanul elítélt és ott tartott magyarok hazahozatalát.
11. A néptől idegen címer helyett a régi Kossuth-címer visszaállítását, a március 15-ét és október 6-át nyilvánosák nemzeti ünneppé és munkaszünetté. Új egyenruhát honvédségünknek.
12. Teljes vélemény- és sajtószabadság megvalósítását, rádiót is, és ennek keretében külön napilapot az új MEFESZ-szervezetnek. A régi kéderanyag nyilvánosságra hozatalát és eltörlését.
13. A szarnökság és az önkény jelképét, a Sztálin-szobrot azonnal távolítsát el.
14. Egymásért teljes szolidaritást vállalunk.

Az egyetemi ifjúság egyhangú lelkesedéssel nyilvánította ki szolidaritását a varsói munkásokkal és ifjúsággal, a lennyel függetlenségi mozgalommal.

AZ ÉPÍTŐIPARI ÉS KÖZLEKEDESI
MŰSZAKI EGYETEM
NAGYGYŰLESE, 1956. X. 22.
MEFESZ

Alkalmazás





Az 1956-os forradalmat követően

Dr. Taky Ferenc

Égyetemünket elhagyni kényszerült.

A megtorló intézkedésről
– fájdalomra a körülmények miatt
már csak halála után –
elhatároljuk magunkat és szeretői
professzorunkat, mint az Egyetem
polgárát tartjuk számon.

Budapest, 1991. június 4.

Budapesti Állami Egyetem
Csontos



Göncz Árpád köztársasági elnök és Orbán Viktor miniszterelnök az egyetem vezetőivel a forradalom emlékére rendezett ünnepség után



Emlékünnepély a BME Aulájában







A szakanyagokat készítette és a dokumentumokat válogatta: Dr. Németh József, c. egyetemi tanár, BME Műszaki Pedagógia Tanszék

Digitális technika: Sik Dávid és Philip János

Hang- és dokumentumanyag a szerző archívumából.

Az anyag nem kerül kereskedelmi forgalomba.

„A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatja”

